ตารางที่ 9 อิทธิพลของแหล่งน้ำ ชนิดพืช และอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองต่อค่าเฉลี่ยบีโอดีของน้ำที่ผ่านการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้ง

ก. ค่า F value MS error และCV(%)

SOV	df	รอบที่					
		1	3	5	7	9	11
Water(W)	1	0.64^{NS}	1.11^{NS}	1.21^{NS}	1.55^{NS}	6.96^{NS}	4.87^{NS}
MS error a	2	2.3516	3.1879	0.4717	0.7529	0.0663	1.5942
CV(a)		58.9	123.8	59.1	73.6	50.1	92.8
Plant(P)	3	1.11^{NS}	1.49^{NS}	2.19^{NS}	0.53^{NS}	1.51^{NS}	1.30^{NS}
W x P	3	0.86^{NS}	0.40^{NS}	0.26^{NS}	0.74^{NS}	0.36^{NS}	0.32^{NS}
MS error b	12	2.6545	0.6369	0.4933	0.8501	0.1133	0.6659
CV(b)		62.6	55.4	60.4	78.2	65.4	60.0

ข. อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในหน่วยทดลองต่อค่าเฉลี่ยบีโอดี (มิลลิกรัมต่อลิตร)

แหล่งน้ำ	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
น้ำเสียชุมชน	2.8	1.5	1.3	1.4	0.6	1.9
น้ำชลประทาน	2.4	1.1	1.0	1.0	0.4	0.8

ค. อิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยบีโอดี (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ชนิดพืช	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	2.0	1.0	1.2	1.5	0.8	1.9
พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	3.2	1.7	1.7	0.8	0.4	1.3
พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	3.2	1.6	0.9	1.3	0.4	1.2
ดินเปล่า	2.0	0.8	0.8	1.1	0.5	1.1

1) การทดสอบความแตกต่าง

ตารางที่ 9ก แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลอิสระของน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานไม่ส่งผลให้ค่าบีโอดีภายหลังการบำบัดแตกต่างกันถึงระดับนัยสำคัญ ส่วนอิทธิพลอิสระของชนิดพืชและอิทธิพลร่วมของแหล่งน้ำกับชนิดพืชนั้น ก็ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพราะมีความปรวนแปรของข้อมูลดิบระหว่างซ้ำภายในตำรับทดลองเดียวกันและไม่เป็นระบบที่ดีทำให้ไม่เกิดอิทธิพลอิสระของซ้ำได้ดังแสดงโดยค่าสัมประสิทธิ์ของความปรวนแปรสูงมาก (> 50%) ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องวิเคราะห์อิทธิพลร่วมอีกต่อไป เพราะการกระจายของค่าเฉลี่ยของตำรับย่อย (subplots) ภายในตำรับใหญ่ (mainplot) ในแต่ละรอบทั้ง 11 รอบในตารางที่ 8 และอธิบายไว้แล้วนั้นชัดเจนอยู่แล้ว อิทธิพลอิสระสามารถอธิบายได้ดังนี้

2) อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำ

ตารางที่ 9ข ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าทั้งค่าบีโอดีของน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังจากถูกบำบัดแล้วทุกรอบ มีค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานน้ำทิ้งชุมชน กล่าวคือน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดมีค่าเฉลี่ยบีโอดีต่ำมากคือเพียงอยู่ในพิสัย 0.6-2.8 และ 0.4-2.4 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ และเมื่อนำเสนอค่าเฉลี่ยของแต่ละรอบรวม 11 รอบ (ตารางที่ 9ข) มาศึกษาการกระจายตัวของข้อมูลพบว่า ส่วนใหญ่ผันแปรอยู่ในพิสัย 1.6 ± 0.7 และ 1.1 ± 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งถือว่าต่ำมากแม้จะมีสัมประสิทธิ์ของความปรวนแปรสูงมากคือ 45.7 และ 61.1 % สำหรับน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทาน ตามลำดับ การที่ค่าบีโอดีภายหลังการบำบัดมีค่าลดต่ำลงมากและเป็นที่น่าพอใจอย่างยิ่ง เนื่องจากมีค่าต่ำกว่าค่ามาตรฐานน้ำทิ้งชุมชนมาก ที่เป็นเช่นนี้เพราะในการทดลองนี้ใช้ดินเหนียว (clay; C) ซึ่งทำให้เป็นดินร่วนเหนียว (clay loam, CL) ด้วยการเติมทรายลงไปให้มีสัดส่วนดินเหนียว: ทรายหยาบ 3: 1 ทำให้มีปริมาณ active Fe มากตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากอนุภาค clay มีความสัมพันธ์กับปริมาณ active Fe และ active Mn (Prabuddham, 1975) ดินที่ใช้ในการทดลองนี้ทุกแปลงจึงมีตัวรับอิเล็กตรอนเพียงพอที่จะให้จุลินทรีย์พวกที่ไม่ต้องการแกสออกซิเจนใช้ในการหายใจแล้วย่อยสลายสารอินทรีย์กลุ่มคาร์โบไฮเดรตซึ่งน่าจะเป็นน้ำตาลซูโครสมากที่สุดสำหรับน้ำเสียชุมชนเมืองเพชรบุรีนี้ เพราะมีอุตสาหกรรมทำขนมอยู่หลายแห่งไปเป็นแกสคาร์บอนไดออกไซด์ได้เกือบหมด เพราะว่าน้ำเสียก่อนการบำบัดสำหรับงานวิจัยนี้มีค่าบีโอดีอยู่ไม่เกิน 48.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งยังต่ำกว่าผลการศึกษาของสิทธิชัย (2538) ซึ่งพบว่าระบบบำบัดน้ำเสียด้วยดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืชนี้สามารถ

บำบัดสารอินทรีย์ซึ่งมีค่าบีโอดีส่วนใหญ่อยู่ในพิสัย 69.7 $\pm$ 22.9 มิลลิกรัมต่อลิตร ให้ลดลงเหลือส่วนใหญ่อยู่เพียงในพิสัย 10.0 $\pm$ 2.9 มิลลิกรัมต่อลิตร ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงมีประสิทธิภาพในการบำบัดสูงกว่า และเมื่อไม่นานมานี้ยุพเยาว์ (2544) เสนอไว้ว่าระบบบำบัดน้ำเสียนี้จะสามารถบำบัดน้ำเสียชุมชนที่มีค่าบีโอดีสูงถึง 400 มิลลิกรัมต่อลิตรได้ก็ตาม แต่ควรจะได้วิจัยเพื่อยืนยันขีดความสามารถของระบบนี้กับน้ำเสียที่มีสารอินทรีย์สูงแต่อยู่ในรูปอื่นๆ และอาจมีสมบัติทางเคมีอื่นๆ เช่น ความเป็นกรด-ด่าง และความเค็มสูงโดยมีและไม่มีการจัดการความเป็นกรด-ด่าง และความเค็มนั้นต่อไปด้วย

3) อิทธิพลอิสระของชนิดพืช

ตารางที่ 9ค ชี้ให้เห็นว่าพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า ซึ่งสามารถบำบัดน้ำเสียได้ไม่แตกต่างกันทางสถิติ (ตารางที่ 9ก) โดยมีค่าบีโอดีหลังการบำบัดต่ำมากในพิสัย 0.4 – 3.2 มิลลิกรัมต่อลิตรเท่านั้น เมื่อนำเอาค่าเฉลี่ยของอิทธิพลของพุทธรักษาแต่ละพันธุ์และของดินเปล่าของแต่ละรอบของทั้ง 11 รอบ (ตารางที่ 9ค) มาศึกษาการกระจายของข้อมูลพบว่ามีการกระจายอยู่ในพิสัย 1.4 $\pm$ 0.5 1.5 $\pm$ 1.0 1.4 $\pm$ 1.0 และ 1.1 $\pm$ 0.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งถือว่าต่ำมากและต่ำกว่าที่เคยมีรายงานกันไว้ในอดีต แม้จะมีสัมประสิทธิ์ของความปรวนแปรสูงมาก คือ 34.9 64.0 67.8 และ 48.9 สำหรับพุทธรักษา 3 พันธุ์ คือ ต้นสูงใบม่วงดอกแดง ต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง ต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า ตามลำดับ เป็นที่น่าสังเกตว่าค่าเฉลี่ยของบีโอดีในดินเปล่ามีแนวโน้มต่ำกว่าเมื่อมีพืชอย่างชัดเจน ข้อมูลนี้ชี้ให้เห็นว่ากลไกหลักที่ทำให้เกิดการบำบัดสารอินทรีย์หรือบีโอดีในระบบนี้คือ การหายใจแบบ anaerobic respiration ของ facultative anaerobes ในดินโดยใช้ active Fe และ active Mn ในดินแห้งก่อนการทดลอง และ $Fe(OH)_3$ ซึ่งเกิดขึ้นในวันที่ 6-7 ของแต่ละรอบของการบำบัด เมื่อน้ำที่ขังอยู่ถูกระบายออกหมดแล้วและปล่อยให้แห้งจนดินแตกระแหงเป็นเวลาอีก 2 วัน เป็นตัวรับอิเล็กตรอนตั้งแต่วันที่ 1-5 ที่มีการขังน้ำโดยใช้สารอินทรีย์กลุ่มคาร์โบไฮเดรตเป็นตัวให้อิเล็กตรอนกลายเป็นแกสคาร์บอนไดออกไซด์หายไป ส่วนสาร อินทรีย์กลุ่มโปรตีนทั้งโปรตีนธรรมดาและฟอสโฟโปรตีนน่าจะถูกนำเอาไปใช้เป็นอาหารเพื่อการสร้างเซลล์เป็นการเพิ่มประชากรของจุลินทรีย์กลุ่มนี้ซึ่งจะได้กล่าวถึงในตอนต่อไป สำหรับประสิทธิภาพในการบำบัดสารอินทรีย์ที่แท้จริงจะได้นำเสนอต่อไป การไม่แตกต่างกันทางสถิติของแปลงทดลองที่มีพุทธรักษาและไม่มีพืชเลยนี้แสดงว่าระบบบำบัดคาร์โบไฮเดรตน้ำเสียนี้เป็นผลงานของ facultative anaerobes ในดินโดยใช้ Fe (III) และ Mn (IV) เป็นตัวรับอิเลคตรอนเพื่อ

การหายใจ กลายเป็น CO_2 หายไปแต่ต้องมีพืชเพื่อขนย้ายมลสารอื่นๆ ที่ผ่านขบวนการบำบัดแล้วออกไปจากระบบดินหลังจากเก็บเกี่ยวพืชเอาไปใช้ต่อไปทำให้ไม่เกิดการสะสมมลสารในดิน สมมติฐานที่ว่าควรจะมีการบำบัดสารอินทรีย์ในแนวนอนที่เป็นผลงานของ aerobes ที่มาใช้ O_2 ซึ่งถูกปลดปล่อยบางส่วนออกมาที่ผิวรากของพืชที่เหมาะสมแล้ว aerobes ในดินซึ่งน่าจะเป็น facultative anaerobes นำเอาไปใช้เป็นตัวรับอิเลคตรอนเพื่อการหายใจแล้วได้รับคาร์โบไฮเดรตในน้ำเสียซึ่งจะไหลมาหารากตลอดเวลากลางวันที่มีแสงอาทิตย์ เพราะพืชจะต้องดูดน้ำตลอดเวลาเพื่อเอาไปใช้ระบายความร้อนออกจากผิวใบ และเพื่อเอาไปใช้เป็นวัตถุดิบในขบวนการ photosynthesis โดยคาร์โบไฮเดรตประเภทกลูโคสจะถูกใช้เป็นตัวให้อิเลคตรอนโดยตรง ส่วนคาร์โบไฮเดรตอื่นๆ ก็จะถูกน้ำย่อยของ aerobes ที่ถูกปล่อยออกมาย่อยให้เป็นกลูโคสและถูกย่อยสลายกลายเป็น CO_2 หายไป ค่าบีโอดีจึงลดลงเพิ่มขึ้นจากที่กิจกรรมของ facultative anaerobes ซึ่งเป็นการบำบัดในแนวดิ่งดังได้กล่าวแล้ว จึงไม่ชัดเจนถึงระดับนัยสำคัญ ความแปรปรวนภายในที่สูงมากซึ่งแสดงได้โดยค่าสัมประสิทธิ์ของความปรวนแปรของ sub plot ซึ่งสูงกว่า 50% (อยู่ในพิสัย 55.4-78.2%) มีส่วนลดความชัดเจนของการแตกต่างนี้

2.1.2 ความเป็นกรด-ด่างของน้ำภายหลังการบำบัด

ตารางที่ 10 นำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้สถิติแบบง่ายๆ สำหรับคุณภาพน้ำเสียชุมชนที่ผ่านการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช ในสภาพให้น้ำท่วมขัง 5 วัน สลับปล่อยแห้ง 2 วัน ซึ่งพบว่าค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างของน้ำเสียชุมชนจากการทดลอง 3 ซ้ำ ในแปลงพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า ผันแปรอยู่ในพิสัย 6.8-8.3 6.7-8.0 6.9-8.1 และ 6.9-8.2 ตามลำดับ ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในพิสัย 7.3 ± 0.6 7.2 ± 0.5 7.4 ± 0.5 และ 7.4 ± 0.5 ตามลำดับ ซึ่งให้ค่า CV น้อยมากเพียงร้อยละ 7.8 6.5 7.1 และ 6.6 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าความเป็นกรด-ด่างของน้ำก่อนการบำบัดและภายหลังการบำบัด พบว่าค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างภายหลังการบำบัดในแปลงพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่ามีค่าลดลงกว่าในน้ำดิบก่อนการบำบัด ส่วนประสิทธิภาพในการบำบัดความเป็นกรด-ด่างมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 6.3 7.1 5.5 และ 5.4 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ การลดลงของความเป็นด่างของน้ำเสียชุมชนก่อนการบำบัดนี้ลงมาอยู่ระดับใกล้เป็นกลางมากขึ้นนี้สนับสนุนความดีของระบบบำบัดนี้ เพราะในขบวนการหายใจของ

ตารางที่ 10 ค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างของน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช

ชนิดพืช	รอบที่						Mid Point	Mean	SD	CV (%)	Ap.eff (%)
	1	3	5	7	9	11					
ในน้ำเสียชุมชน											
ก. ก่อนบำบัด	8.1	7.9	8.1	7.7	7.3	7.6	7.7	7.8	0.3	4.2	-
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	8.3	7.4	7.4	6.8	7.0	6.8	7.6	7.3	0.6	7.8	6.3
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	8.0	7.5	7.4	6.9	7.0	6.7	7.3	7.2	0.5	6.5	7.1
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยดอกชมพู	8.1	7.6	7.7	6.9	6.9	6.9	7.5	7.4	0.5	7.1	5.5
(ง.) ดินเปล่า	8.2	7.6	7.5	6.9	7.1	6.9	7.5	7.4	0.5	6.6	5.4
ในน้ำชลประทาน											
ก. ก่อนบำบัด	8.3	8.1	8.4	8.0	7.9	7.9	8.2	8.1	0.2	2.7	-
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	8.1	7.5	7.5	6.6	7.0	7.0	7.4	7.2	0.6	7.8	10.8
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	7.5	8.0	7.7	6.8	7.0	6.9	7.4	7.3	0.5	7.0	9.9
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยดอกชมพู	8.2	7.9	7.5	7.0	7.0	7.0	7.6	7.4	0.5	7.2	8.3
(ง.) ดินเปล่า	7.8	7.8	7.9	7.0	6.9	6.8	7.3	7.4	0.5	7.0	9.1

จุลินทรีย์จะเกิดกรดอินทรีย์ซึ่งจะทำให้อนุมูลคาร์บอเนตและไบคาร์บอเนตถูกสลายตัวไปเป็นแกสคาร์บอนไดออกไซด์หายไปจากระบบได้ด้วย

ส่วนค่าความเป็นกรด-ด่างของน้ำชลประทานเมืองเพชรบุรี เมื่อผ่านการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืชในสภาพให้น้ำท่วมขัง 5 วัน สลับปล่อยแห้ง 2 วัน (ตารางที่ 10) พบว่ามีค่าผันแปรอยู่ในพิสัย 6.6-8.1 6.8-8.0 7.0-8.2 และ 6.8-7.9 ตามลำดับ ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในพิสัย 7.2 $\pm$ 0.6 7.3 $\pm$ 0.5 7.4 $\pm$ 0.5 และ 7.4 $\pm$ 0.5 ตามลำดับ ซึ่งให้ค่า CV น้อยมากเพียงร้อยละ7.8 7.0 7.2 และ 7.0 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่าความเป็นกรด-ด่างของน้ำก่อนการบำบัดและภายหลังการบำบัด พบว่าค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างภายหลังการบำบัดในแปลงพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่ามีค่าลดลง สำหรับประสิทธิภาพในการบำบัดมีค่าเฉลี่ยโดยสังเขปเท่ากับ 10.8 9.9 8.3 และ 9.1เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ การมีประสิทธิภาพในการบำบัดโดยสังเขป (การลดความเป็นด่าง) ในน้ำชลประทานหลังการบำบัดนี้ก็สามารถอธิบายได้ด้วยการเกิดกรดอินทรีย์แล้วกำจัดคาร์บอเนตและไบคาร์บอเนตบางส่วนออกไปจากน้ำที่ผ่านการบำบัดแล้ว แต่ที่มีประสิทธิภาพสูงกว่าในน้ำเสียก็เพราะความเป็นด่างก่อนการบำบัดของน้ำเสียชุมชนต่ำกว่าของน้ำชลประทานเพราะน้ำเสียชุมชนน่าจะมีกรดแลกติกมากกว่า เพราะน่าจะมีน้ำตาลมากกว่าและเกิดกรดไพรูวิก ซึ่งเป็นตัวรับอิเลคตรอนที่ดีตัวหนึ่ง (Ponnamperuma, 1965) ขบวนการแปรสภาพอินทรีย์ไนโตรเจนเป็นแอมโมเนียมจึงสูงกว่าดังได้กล่าวแล้ว และผลจากการใช้กรดไพรูวิกเป็นตัวรับอิเลคตรอนโดยมีน้ำตาลกลูโคสเป็นตัวให้อิเลคตรอนก็ส่งผลให้เกิดกรดแลกติกขึ้น การลดลงของความเป็นด่างภายหลังการบำบัดบ่งชี้ได้ว่าพืชน่าจะมีการดูดซับอนุมูลบวกที่เป็นด่าง (basic cation:Na^+, K^+, Ca^{2+}, Mg^{2+}) ออกไปจากดินและน้ำมากขึ้นด้วยค่าความเป็นกรด-ด่างจึงลดลง และเป็นไปได้ว่าบริเวณรากพืชมีการปลดปล่อยกรดอินทรีย์ออกมาเพื่อช่วยในการละลายธาตุอาหารพืชในสภาพที่เป็นด่างโดยตรงและ/หรือส่งเสริมให้จุลินทรีย์ดินมาอาศัยอยู่บริเวณรากแบบพึ่งพาอาศัยกัน และปลดปล่อยกรดออกมาละลายธาตุอาหารให้กับพืช และพืชก็จะปลดปล่อยคาร์โบไฮเดรตให้กับจุลินทรีย์ (Alexander, 1961)

เมื่อนำข้อมูลดิบจากตารางผนวกที่ 2 มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติที่สำคัญตามแผนการทดลองแบบ Split Plot Design และวิเคราะห์ความแตกต่างของอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในการทดลองและชนิดของพืชด้วย Duncan's Multiple Range Test สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 11 ในตารางที่ 11ก นำเสนอเฉพาะค่า F-value ตารางที่ 11ข นำเสนอค่าเฉลี่ย

ตารางที่ 11 อิทธิพลของแหล่งน้ำ ชนิดพืช และอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองต่อค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างของน้ำที่ผ่านการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช

ก. F value MS error และ CV(%)

SOV	df	รอบที่					
		1	3	5	7	9	11
Water(W)	1	4.15 ^{NS}	2.05 ^{NS}	4.79 ^{NS}	0.57 ^{NS}	0.06 ^{NS}	0.00 ^{NS}
MS error a	2	0.0788	0.2499	0.0180	0.0469	0.0136	0.0179
CV(a)		3.5	6.5	1.8	3.2	1.7	2.0
Plant(P)	3	2.61 ^{NS}	2.22 ^{NS}	0.99 ^{NS}	1.52 ^{NS}	0.55 ^{NS}	2.00 ^{NS}
Wx P	3	0.76 ^{NS}	1.33 ^{NS}	1.40 ^{NS}	0.63 ^{NS}	1.90 ^{NS}	2.33 ^{NS}
MS error b	12	0.0995	0.0492	0.0588	0.0383	0.0127	0.0159
CV(b)		3.9	2.9	3.2	2.8	1.6	1.8

ข. อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในหน่วยทดลองต่อค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่าง

แหล่งน้ำ	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
น้ำเสียชุมชน	8.1	7.5	7.5	6.9	7.0	6.8
น้ำชลประทาน	7.9	7.8	7.6	6.8	7.0	6.8

ค. อิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่าง

ชนิดพืช	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	8.2	7.5	7.5	6.7	7.0	6.8
พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	7.8	7.8	7.6	6.8	7.0	6.8
พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	8.2	7.8	7.6	6.9	7.0	6.9
ดินเปล่า	8.0	7.7	7.7	6.9	7.0	6.8

ความเป็นกรด-ด่างที่ได้รับอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในการทดลอง และตารางที่ 11ค นำเสนอค่าเฉลี่ยค่าความเป็นกรด-ด่างที่ได้รับอิทธิพลอิสระของชนิดพืช ขณะที่อิทธิพลร่วมนั้นสามารถใช้ข้อมูลในตารางที่ 10 ได้ ผลการศึกษาสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การทดสอบความแตกต่าง

จากผลการวิเคราะห์ทางสถิติในตารางที่ 11ก พบว่าอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำชนิดพืชและอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองนี้ไม่มากพอที่จะทำให้ความแตกต่างของความเป็นกรด-ด่างสูงถึงระดับนัยสำคัญทั้งๆ ที่ค่า CV(a) และ CV(b) ต่ำมาก (<7.5%) และไม่จำเป็นจะต้องวิเคราะห์อิทธิพลร่วมอีกเพราะแสดงค่าเฉลี่ยของตำรับย่อยและตำรับหลักไว้แล้วในตารางที่ 10 และอธิบายไว้แล้วด้วย ส่วนอิทธิพลอิสระสามารถวิเคราะห์และอธิบายได้ดังนี้

2) อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำ

ตารางที่ 11ข แสดงอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำต่อค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างของน้ำเสียชุมชน และน้ำชลประทาน ซึ่งพบว่า น้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดมีค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างอยู่ในพิสัย 6.8-8.1 และ 6.8-7.9 ตามลำดับ และเมื่อนำค่าเฉลี่ยของแต่ละรอบทั้ง 11 รอบในตารางที่ 10ข มาศึกษาการกระจายตัวแบบปกติพบว่า ส่วนใหญ่ในน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานหลังการบำบัดจะอยู่ในพิสัย 7.3 ± 0.5 และ 7.3 ± 0.5 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ของความปรวนแปรต่ำมากเพียงร้อยละ 5.9 และ 6.9 ตามลำดับ การที่ค่าเฉลี่ยโดยรวมของความเป็นกรด-ด่างในน้ำเสียชุมชนหลังการบำบัดมีแนวโน้มต่ำกว่าของน้ำชลประทานเล็กน้อยนั้นน่าจะเนื่องจากในน้ำเสียชุมชนมีน้ำตาลมากกว่าจึงมีการหายใจได้มากกว่าและเกิดกรดได้มากกว่า แต่ที่ไม่แตกต่างถึงระดับนัยสำคัญนั้นน่าจะเป็นเพราะโปรตอนที่เกิดขึ้นในกรดถูกนำเอาไปใช้ในขบวนการหายใจแบบ anaerobic ของ anaerobes ในดินให้กลายเป็นน้ำ (Ponnamperuma, 1965) โดยใช้ active Fe และ Mn ที่มีอยู่ในดินแห้งก่อนการขังน้ำและอาจใช้ $Fe(OH)_3$ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากการระบายน้ำในวันที่ 6 แล้วปล่อยให้แห้งรวม 2 วันเป็นตัวรับอิเลคตรอนนั่นเอง ค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างของน้ำทั้งก่อนและหลังการบำบัดนี้ อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งชุมชนที่มีประชากร 2,500 คนขึ้นไป โดยกำหนดไว้ที่ pH 5-9 (เปี่ยมศักดิ์, 2536)

3) อิทธิพลอิสระของชนิดพืช

ตารางที่ 11ค แสดงอิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยความเป็นกรด-ด่างในน้ำภายหลังการบำบัด ซึ่งพบว่าแปลงพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า ไม่สามารถทำให้ความเป็นกรด-ด่างแตกต่างถึงนัยสำคัญ ในตารางที่ 11ก นั้นมีพิสัยแคบๆ อยู่ระหว่าง 6.7 – 8.2 เท่านั้น และเมื่อทดลองนำเอาค่าเฉลี่ยในแต่ละรอบทั้ง 11 รอบมาศึกษาการกระจายแบบปกติพบว่าใน 4 ตำรับทดลองนั้นมีพิสัยของความเป็นกรด-ด่างอยู่ในช่วงแคบๆ คือ 7.3 ± 0.6 7.3 ± 0.5 7.4 ± 0.5 และ 7.4 ± 0.5 โดยมีสัมประสิทธิ์ของความปรวนแปรต่ำมากคือเพียงร้อยละ 7.7 6.4 7.1 และ 6.6 ตามลำดับ

2.1.3 ไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำภายหลังการบำบัด

ในการวิเคราะห์คุณภาพน้ำเสียชุมชนภายหลังการบำบัดปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดด้วยพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า มีค่าผันแปรอยู่ในพิสัย 1.5-2.0 1.1-1.5 1.1-2.0 และ 1.5-2.3 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในพิสัย 1.7 ± 0.2 1.3 ± 0.2 1.5 ± 0.4 และ 1.8 ± 0.3 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ มีค่า CV ร้อยละ 14.5 13.1 23.0 และ 17.6 ตามลำดับ มีประสิทธิภาพการบำบัดไนโตรเจนทั้งหมดโดยสังเขปเฉลี่ยเท่ากับ 92.4 94.3 93.3 และ 92.0 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ (ตารางที่ 12)

ส่วนปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดด้วยพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า พบว่ามีไนโตรเจนทั้งหมดส่วนใหญ่มีค่าผันแปรอยู่ในพิสัย 0.6-1.1 0.9-1.3 0.7-0.9 และ 0.9-1.3 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ และส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพิสัย 0.8 ± 0.2 1.3 ± 0.2 0.8 ± 0.1 และ 1.2 ± 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ มีค่า CV ร้อยละ 24.7 17.7 11.9 และ 17.6 ตามลำดับ มีประสิทธิภาพการบำบัดไนโตรเจนทั้งหมดเท่ากับ 52.4 23.5 50.6 และ 30.0 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ชนิดพืช	รอบที่						Mid Point	Mean	SD	CV (%)	Ap.eff (%)
	1*	3	5	7	9	11					
ในน้ำเสียชุมชน											
ก. ก่อนบำบัด	17.0	19.0	19.0	23.0	29.0	29.0	23.0	22.7	5.3	23.3	_
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	2.0[a]	1.8	2.0	1.7	1.4	1.5	1.7	1.7	0.2	14.5	92.4
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	1.3 [a-c]	1.1	1.1	1.5	1.5	1.2	1.3	1.3	0.2	13.1	94.3
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยดอกชมพู	1.7[a]	1.7	1.1	2.0	1.5	1.1	1.5	1.5	0.4	23.0	93.3
(ง.) ดินเปล่า	1.9[a]	1.5	1.5	2.3	1.7	2.0	1.9	1.8	0.3	17.6	92.0
ในน้ำชลประทาน											
ก.ก่อนบำบัด	1.5	1.7	1.9	1.5	1.9	1.7	1.7	1.7	0.2	10.6	_
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	0.6[c]	0.8	0.9	0.6	1.1	0.9	0.8	0.8	0.2	24.7	52.4
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	1.5[ab]	1.5	1.3	1.3	1.3	0.9	1.2	1.3	0.2	17.7	23.5
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยดอกชมพู	0.8[bc]	0.8	0.9	0.9	0.9	0.7	0.8	0.8	0.1	11.9	50.6
(ง.) ดินเปล่า	1.3 [a-c]	0.9	1.5	1.3	1.1	1.0	1.2	1.2	0.2	17.6	30.0

ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดภายหลังการบำบัดมีปริมาณลดลงทั้งในแปลงที่มีพืชและในแปลงที่ไม่มีพืช และมีค่าไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งจากอาคารประเภท ก (ขนาดชุมชนมากกว่า 2,501 คนขึ้นไป) ที่กำหนดปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดไว้ไม่เกิน 35.0 มิลลิกรัมต่อลิตร (กรมควบคุมมลพิษ, 2539) การที่ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำเสียชุมชนภายหลังการบำบัดมีปริมาณลดลงนี้น่าจะเป็นเพราะนอกจากแอมโมเนียมซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของไนโตรเจนทั้งหมด (73.7-89.7% ในตารางที่ 4) จะถูกพืชดูดเอาไปใช้เป็นประโยชน์เพื่อการสร้างความเจริญเติบโตและเหลือถูกดึงดูดยึดไว้โดยอนุภาคดินเหนียว แล้วยังน่าจะเกิดจากการเปลี่ยนรูปของอินทรีย์ไนโตรเจนให้เป็นแอมโมเนียมแล้วหายไปจากน้ำที่ระบายออกหลังจากถูกบำบัดในระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืชนี้แล้วโดยกลไกทั้งสองที่กล่าวแล้ว เพราะประสิทธิภาพในการบำบัดไนโตรเจนทั้งหมดนี้สูงกว่า 73.7-89.7% และ 24.7-48.0% ของไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทาน ตามลำดับ ซึ่งจะได้พิจารณาในเรื่องความสัมพันธ์กับอายุของพืชต่อไป และเมื่อนำข้อมูลดิบในตารางผนวกที่ 3 มาวิเคราะห์ค่าทางสถิติที่สำคัญ แล้วเสนอไว้ในตารางที่ 13 โดยตารางที่ 13ก วิเคราะห์ความปรวนแปรแล้วนำเสนอค่า F-value ส่วนตารางที่ 13ข นำเสนอค่าเฉลี่ยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำที่ได้รับอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในการทดลอง และตารางที่ 13ค นำเสนอค่าเฉลี่ยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดที่ได้รับอิทธิพลอิสระของชนิดพืช ขณะที่อิทธิพลร่วมนั้นสามารถใช้ข้อมูลในตารางที่ 12 ได้ ผลการทดลองสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การทดสอบความแตกต่าง

ตารางที่ 13ก พบว่าอิทธิพลอิสระของน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานส่งผลให้ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในรอบที่ 1 และรอบที่ 11 ส่วนอิทธิพลอิสระของชนิดพืชส่งผลให้ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติเฉพาะรอบที่ 11 และอิทธิพลร่วมของแหล่งน้ำกับชนิดพืช พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะรอบที่ 1 เพียงรอบเดียว ความปรวนแปรภายในข้อมูลดิบทั้งระหว่างซ้ำและชนิดพืช+ดินเปล่า (ตำรับย่อย) ภายใน ชนิดน้ำ (ตำรับหลัก) ซึ่งสูง (>25%) ของ CV(a) ในรอบที่ 3 5 7 และ 9 น่าจะเป็นต้นเหตุที่ทำให้อิทธิพลของน้ำชัดเจนถึงระดับนัยสำคัญ ทำนองเดียวกับความปรวนแปรที่สูงของ CV(b) ภายในตำรับย่อย ยกเว้นในรอบที่ 11 ทำให้อิทธิพลอิสระของชนิดพืชแตกต่างกันไม่ถึงระดับนัยสำคัญ ส่วนอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองส่งผลถึงระดับนัยสำคัญเฉพาะเมื่อเริ่มทดลองในรอบที่ 1 เท่านั้นทั้งๆ ที่ค่า CV(b) สูงกว่า 25% นี้น่าจะมิได้เกิดโดยบังเอิญ อิทธิพลอิสระและร่วมของปัจจัยทั้งสองนี้ สามารถแยกอธิบายได้ดังนี้

ตารางที่ 13 อิทธิพลของแหล่งน้ำ ชนิดพืช และอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองต่อค่าเฉลี่ยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำที่ผ่านการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช

ก. ค่า F value MS error และ CV (%)

SOV	df	รอบที่					
		1	3	5	7	9	11
Water (W)	1	44.63*	13.08 ^{NS}	3.82 ^{NS}	17.23 ^{NS}	7.98 ^{NS}	43.75*
MS error a	2	0.0612	0.1388	0.1117	0.2467	0.1254	0.0467
CV(a)		17.94	29.41	25.71	34.15	26.98	18.65
Plant(P)	3	1.04 ^{NS}	0.06 ^{NS}	1.39 ^{NS}	2.86 ^{NS}	0.31 ^{NS}	7.75**
W x P	3	4.30*	2.46 ^{NS}	2.10 ^{NS}	1.74 ^{NS}	0.31 ^{NS}	2.03 ^{NS}
MS error b	12	0.1529	0.2550	0.2025	0.1586	0.1996	0.0506
CV(b)		28.35	39.87	34.62	27.39	34.04	19.41

ข. อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในหน่วยทดลองต่อค่าเฉลี่ยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (มิลลิกรัมต่อลิตร)

แหล่งน้ำ	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
น้ำเสียชุมชน	1.7^{a}	1.5	1.4	1.9	1.5	1.4^{a}
น้ำชลประทาน	1.0^{b}	1.0	1.2	1.0	1.1	0.9^{b}

ค. อิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ชนิดพืช	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	1.3	1.3	1.4	1.2	1.2	1.2^{b}
พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	1.4	1.3	1.2	1.4	1.4	1.0^{b}
พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	1.2	1.2	1.0	1.4	1.2	0.9^{c}
ดินเปล่า	1.6	1.2	1.5	1.8	1.4	1.5^{a}

2) อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำ

ตารางที่ 13ข แสดงอิทธิพลอิสระของน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานต่อค่าเฉลี่ยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำภายหลังการบำบัด ซึ่งพบว่าปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำเสียชุมชนหลังการบำบัดสูงกว่าในน้ำชลประทานอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะในรอบที่ 1 (1.7^{a} และ 1.0^{b}) และรอบที่ 11 (1.4^{a} และ0.9^{b}) ทั้งนี้เพราะในรอบที่ 1 นั้นพืชยังเล็กอยู่จึงอาจดูดเอาแอมโมเนียมจากน้ำเสียชุมชนซึ่งในน้ำก่อนบำบัดนั้นสูงกว่าในน้ำชลประทานมากเอาไปใช้ได้ไม่มากนัก ส่วนในรอบที่ 11 พุทธรักษาออกดอกเกือบทุกแปลงแล้วจึงน่าจะต้องการแอมโมเนียมมากขึ้นทำให้แอมโมเนียมในน้ำที่บำบัดแล้วทั้งในน้ำเสียชุมชนและในน้ำชลประทานหายไปมากขึ้น เมื่อนำเอาค่าเฉลี่ยในแต่ละรอบทั้ง 11 รอบในตารางที่ 13ข นี้มาศึกษาการกระจายแบบปกติพบว่าในแปลงที่ใช้น้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานอยู่ในพิสัย 1.6 ± 0.2 และ 1.0 ± 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยมีค่า CV ค่อนข้างต่ำคือ 11.0 และ 10.0% ตามลำดับ แนวโน้มการสูงกว่าของค่าไนโตรเจนทั้งหมดในแปลงน้ำเสียชุมชนอาจเกิดจากการไล่ที่ของแอมโมเนียมในดินที่ถูกดินดูดยึดไว้เพราะรากพืชใช้ไม่หมดทั้งที่มีอยู่ก่อนแล้วและหลังจากถูก ammonifiers ในดินทำให้เกิดขึ้นนั้นโดย Fe^{++} และ Mn^{++} ที่เกิดมากขึ้นเพราะในน้ำเสียชุมชนมีตัวให้อิเลคตรอน (คาร์โบไฮเดรต) มากกว่า active Fe และ Mn ซึ่งอยู่ในรูป Fe (III) และ Mn (IV) จึงถูก reduced ได้มากกว่าและมากขึ้นๆ เมื่อรอบของการบำบัดมากขึ้นเพราะประชากรของจุลินทรีย์น่าจะเพิ่มขึ้นๆ ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดจึงลดลงดังแนวโน้มที่เห็นได้ซึ่งจะได้นำเสนอในภายหลัง และเนื่องจากแอมโมเนียมและไนโตรเจนทั้งหมดในน้ำดิบของน้ำเสียชุมชนสูงกว่าจึงอาจเกินความต้องการของพืชจึงเหลืออยู่มากกว่า

3) อิทธิพลอิสระของชนิดพืช

ตารางที่ 13ค แสดงอิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด ซึ่งพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งเฉพาะในรอบที่ 11 (ตารางที่ 13ก) เท่านั้น โดยดินเปล่ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเท่ากับ 1.5 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยพุทธรักษาต้นสูงทั้งชนิดใบม่วงดอกแดง (1.2) และชนิดใบเขียวดอกเหลือง (1.0) เหลืออยู่ปานกลาง และไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่เหลืออยู่สูงกว่าชนิดต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู ซึ่งเหลืออยู่เพียง 0.9 มิลลิกรัมต่อลิตรเท่านั้น การลดลงของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดในแปลงพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่าภายหลังการบำบัดซึ่งจะมีอยู่มากในน้ำดิบก่อนการบำบัดในน้ำเสียชุมชน (ตารางที่ 4) และน้ำชลประทาน

(ตารางที่ 5) ส่วนใหญ่จะถูกอนุภาคดินเหนียวซึ่งมีประจุลบถูกยึดเอาไว้คือ 93.2% [(29.0-1.03)/29.0 x 100] ในแปลงที่ไม่มีพืชและในกรณีที่มีพืชก็จะถูกพืชดูดเอาไปใช้สร้างความเจริญ เติบโตด้วย โดยพุทธรักษาชนิดต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพูดูดได้มากสุดคือ 3.7% (96.9-93.2) ส่วนพุทธรักษาต้นสูงทั้งสองชนิดมีความสามารถดูดได้น้อยกว่า (3.2 และ 2.7%) แต่ไม่แตกต่างกัน เมื่อนำเอาค่าเฉลี่ยแต่ละรอบทั้ง 11 รอบในตารางที่ 13ค มาศึกษาการกระจายแบบปกติพบว่าในแปลงที่ปลูกพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ ต้นสูงใบม่วงดอกแดง ต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง และต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และแปลงที่มีแต่ดินเปล่า ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดผันแปรอยู่ในพิสัยแคบและมีปริมาณต่ำมาก คือ 1.3 ± 0.1 1.3 ± 0.1 1.2 ± 0.2 และ 1.5 ± 0.2 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยมีค่า CV ค่อนข้างต่ำ คือ ร้อยละ 8.3 10.9 16.2 และ 13.3 ตามลำดับ การสูงกว่าของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดหลังการบำบัดในดินเปล่าเมื่อเปรียบเทียบกับในแปลงพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์นี้ก็เนื่องมาจากการดูดเอาไปใช้ของพืชนั่นเอง เพราะในน้ำเสีย ก่อนการบำบัดนั้นมีแอมโมเนียมซึ่งเป็นรูปที่เป็นประโยชน์ต่อพืชสูงอยู่แล้วคือ 73.7 – 89.7% (ตารางที่ 4) และ 24.7 – 48.0% (ตารางที่ 5) ของไนโตรเจนทั้งหมดและอีกส่วนหนึ่งก็มาจากผลงานของ ammonifiers ในดินดังได้กล่าวแล้ว

4) อิทธิพลร่วมของชนิดน้ำและชนิดพืช

สืบเนื่องจากการค้นพบความแตกต่างระดับนัยสำคัญของอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองนี้เฉพาะในรอบที่ 1 ในตารางที่ 13ก จึงได้วิเคราะห์ทางสถิติต่อไปโดยใช้ DMRT แล้วย้อนกลับไปนำเสนอไว้ในตารางที่ 12 จากตารางที่ 12 นี้พบว่าในรอบที่ 1 มีความแตกต่างถึงระดับนัยสำคัญเฉพาะในแปลงที่ใช้น้ำชลประทานโดยในตำรับหลัก (น้ำชลประทาน) นี้ พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดหลังการบำบัดอยู่มากที่สุดคือ 1.5 มิลลิกรัมต่อลิตร ส่วนตำรับย่อยที่เหลือซึ่งผันแปรอยู่ในพิสัย 1.3 – 0.6 มิลลิกรัมต่อลิตร นั้นไม่แตกต่างกันทางสถิติ ส่วนในตำรับทดลองหลัก (น้ำเสียชุมชน) ซึ่งมีปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดหลังการบำบัดแล้วในพิสัย 2.0 – 1.3 มิลลิกรัมต่อลิตรนั้นไม่แตกต่างกันทางสถิติ ทิศทางของความแตกต่างที่แตกต่างกันนี้เองที่ทำให้โอกาสที่จะเป็นแนวขนานของค่าเฉลี่ยของตำรับย่อยทั้ง 4 ในตำรับหลักทั้ง 2 นี้เป็นไปได้ กลไกหลักที่ควบคุมการลดลง (บำบัด) ไนโตรเจนทั้งหมดในรอบที่ 1 นี้คงจะเกิดจากการดูดซับปริมาณแอมโมเนียมซึ่งมีอนุมูลบวกซึ่งมีอยู่สูงมากในน้ำเสียชุมชนถึง 82.4% (ตารางที่ 4) และสูงในน้ำชลประทานคือ 40.0% (ตารางที่ 5) โดยอนุภาคดินเหนียวซึ่งมีประจุลบเป็นกลไกหลัก ส่วนการดูดซับโดยรากพืชนั้นคงจะเป็นกลไกเสริมเพราะพัฒนาการของรากยังไม่น่าจะดีนัก และเมื่อพิจารณาจากประสิทธิภาพในการบำบัดโดยสังเขปซึ่งคำนวณได้โดยใช้ข้อมูลในตารางที่ 12 ทำนอง

เดียวกันกับที่เสนอแล้วในตารางที่ 4 และ 5 ซึ่งควรจะเป็น 88.4 92.4 90.0 และ 88.8 % ในแปลงน้ำเสียชุมชน และ 60.0 0 48.7 และ 13.3 % ในแปลงน้ำชลประทานซึ่งใช้ปลูกพุทธรักษา 3 พันธุ์ คือ ต้นสูงใบม่วงดอกแดง ต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง และต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพูกับในดินเปล่าตามลำดับ แล้วจะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่จะสูงกว่าปริมาณสัมพัทธ์ของแอมโมเนียมก่อนการบำบัด (82.4% ในตารางที่ 4 และ 40% ในตารางที่ 5 ในน้ำเสียชุมชนและในน้ำชลประทาน ตามลำดับ) ยกเว้นในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบสีเขียวดอกเหลืองและในดินเปล่าเมื่อใช้น้ำชลประทานเท่านั้น ปรากฏการณ์นี้ยืนยันได้ว่าในช่วงระยะเวลา 5 วันของการขังน้ำนั้นได้เกิด ammonification ของอินทรีย์ไนโตรเจนภายในดินได้แล้วถูกอนุภาคดินเหนียวดูดซับไว้และปล่อยให้บางส่วนถูกรากพืชดูดไปใช้ได้ด้วย การไม่ลดลงของปริมาณแอมโมเนียมเลยในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองเมื่อใช้น้ำชลประทานเฉพาะในรอบที่ 1 นี้เท่านั้นนั้นยังหาคำอธิบายไม่ได้แต่ในรอบถัดๆ ไปนั้นปรากฏการณ์นี้ได้หายไป ดังนั้นผลกระทบต่อพืชจึงไม่มี แต่ผลกระทบต่อระบบนิเวศนั้นไม่ต้องพูดถึงเลยเพราะปริมาณแอมโมเนียมหลังการบำบัดนั้นต่ำกว่าเกณฑ์กำหนดไว้มาก

2.1.4 แอมโมเนียมไนโตรเจนในน้ำภายหลังการบำบัด

อินทรีย์ไนโตรเจนในน้ำทั้งน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานเมื่อไหลลงไปในดินจะเกิดการย่อยสลายโปรตีนโดยจุลินทรีย์พวกที่สร้างอาหารเองไม่ได้ (herterotroph) กระบวนการย่อยสลายนี้เป็นแบบ enzymatic digestion ซึ่งจะเปลี่ยนสภาพของโปรตีนให้เป็นสารประกอบไนโตรเจน พวก amino compound ต่างๆ เช่น proteose และ peptone จนในที่สุดเปลี่ยนต่อไปอีกเป็นพวกอะมีน และกรดอะมิโนต่างๆ ซึ่งจุลินทรีย์จะได้พลังงานจากกระบวนการย่อยสลายโปรตีนส่วนสารประกอบอะมีน และกรดอะมิโนที่เกิดขึ้นนั้นบางส่วนจะถูกแปรสภาพไปเป็นสารประกอบไนโตรเจนในรูปอื่นๆ โดยกระบวนการที่เรียกว่า แอมโมนิฟิเคชั่น กระบวนการนี้จะทำการเปลี่ยนสารประกอบพวกอะมีน และกรดอะมิโนให้เป็นแอมโมเนีย (NH_3) แอลกอฮอล์ (R-OH) และพลังงาน (energy) โดยจุลินทรีย์พวก heterotroph โดยแอมโมเนียที่เกิดขึ้นจะทำปฏิกิริยากับน้ำกลายเป็นแอมโมเนียมไฮดรอกไซด์ แล้วแตกตัวเป็นแอมโมเนียมอิออน และไฮดรอกซิลอิออน แล้วทำปฏิกิริยากับไฮโดรเจนอิออนซึ่งได้มาจากการย่อยสลายสารคาร์โบไฮเดรตกลายเป็นน้ำ ส่วนแอมโมเนียมอิออนนั้นก็จะถูกเปลี่ยนแปลงต่อไปอีก และมีการเปลี่ยนแปลงได้ 2 ทาง คือ (1) จุลินทรีย์นำเอาไปใช้ และ (2) พืชนำไปใช้ ในการวิเคราะห์คุณภาพน้ำเสียชุมชนภายหลังการบำบัดปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนด้วยพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า พบว่ามีค่าผัน

แปรอยู่ในพิสัย 0.2-0.8 0.2-0.7 0.4-0.8 และ 0.5-0.6 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในพิสัย 0.6 $\pm$ 0.2 0.5 $\pm$ 0.2 0.6 $\pm$ 0.2 และ 0.6 $\pm$ 0.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ มีค่า CV ร้อยละ 0.4 0.3 0.2 และ 0.1 ตามลำดับ และมีประสิทธิภาพการบำบัดแอมโมเนียมไนโตรเจนโดยสังเขปเฉลี่ยสูงมากคือ 97.2 97.3 96.9 และ 97.0 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 14) ซึ่งสูงกว่าประสิทธิภาพในการบำบัดไนโตรเจนทั้งหมดโดยสังเขปเฉลี่ยคือ 92.4 94.3 93.3 และ 92.0 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 12) ตามลำดับ

ส่วนค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนในน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดด้วยพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า พบว่ามีค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจน ผันแปรอยู่ในพิสัย 0.3-0.7 0.2-0.6 0.3-0.6 และ 0.4-0.6 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ และส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพิสัย 0.4 $\pm$ 0.1 0.4 $\pm$ 0.1 0.5 $\pm$ 0.1 และ 0.5 $\pm$ 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ มีค่า CV ร้อยละ 0.3 0.3 0.2 และ 0.1 ตามลำดับ และมีประสิทธิภาพการบำบัดแอมโมเนียมไนโตรเจนโดยสังเขปเฉลี่ยไม่สูงเท่ากับในน้ำเสียชุมชนแต่ก็ค่อนข้างสูงคือ 30.8 30.8 26.2 และ 26.2 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับประสิทธิภาพการบำบัดไนโตรเจนทั้งหมดโดยสังเขปเฉลี่ยคือ 52.4 23.5 50.6 และ 30.0 เปอร์เซ็นต์ (ตารางที่ 12) ตามลำดับ ซึ่งตรงกันข้ามกับในน้ำเสียชุมชนยกเว้นในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองเท่านั้น

ประสิทธิภาพการบำบัดแอมโมเนียมไนโตรเจนด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืชที่สูงมากเมื่อใช้บำบัดน้ำเสียชุมชนและค่อนข้างสูงเมื่อใช้น้ำชลประทานนี้เป็นไปตามที่คาดหมายไว้ เพราะแอมโมเนียมไนโตรเจนไม่ว่าจะมาจากน้ำก่อนบำบัดหรือจากการเปลี่ยนรูปอินทรีย์ไนโตรเจนให้เป็นแอมโมเนียมโดยผู้ย่อยสลายประเภทที่หายใจได้โดยไม่ต้องใช้แกสออกซิเจนก็ตาม เป็นรูปที่เป็นประโยชน์ต่อพืชของธาตุอาหารนี้และมีประจุบวกซึ่งจะถูกอนุภาคดินเหนียวซึ่งมีประจุลบดูดยึดไว้ได้ ปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนหลังการบำบัดจึงลดลงมากเพราะถูกทั้งอนุภาคดินเหนียวของดินดูดยึดไว้และถูกรากพืชดูดเอาไปใช้ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไปเมื่อมีการวิเคราะห์ทางสถิติ การเพิ่มประสิทธิภาพในการบำบัดแอมโมเนียมในน้ำเสียชุมชนนี้คงจะเริ่มต้นด้วยการดูดซับแอมโมเนียมซึ่งมีอยู่แล้วในน้ำเสียชุมชนก่อนการบำบัดโดยอนุภาคดินเหนียวในดินแล้วตามมาด้วยการดูดใช้แอมโมเนียมโดยรากพืชซึ่งส่วนใหญ่น่าจะเป็นแอมโมเนียมไอออนที่อยู่ในน้ำซึ่งจะต้องไหลตามน้ำไปหาราก เพราะรากจะต้องดูดน้ำอยู่ตลอดเวลากลางวันเพื่อระบายความร้อนออกจากผิวใบโดยขบวนการคายน้ำ (การเปลี่ยนน้ำเหลวให้เป็นไอน้ำ แล้วถูกระบายออก

ตารางที่ 14 ปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนในน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ชนิดพืช	รอบที่						Mid	Mean	SD	CV	Ap.eff
	1	3*	5	7	9*	11**	Point			(%)	(%)
ในน้ำเสียชุมชน											
ก. ก่อนบำบัด	14.0	14.0	17.0	19.0	27.0	26.0	20.5	19.5	5.8	29.5	-
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	0.6	0.8^{a}	0.7	0.5	0.6^{b}	0.2^{d}	0.5	0.6	0.2	36.0	97.2
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	0.5	0.5^{bc}	0.6	0.7	0.6^{b}	0.2^{d}	0.4	0.5	0.2	32.4	97.3
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	0.7	0.6^{b}	0.5	0.6	0.8^{a}	0.4^{bc}	0.6	0.6	0.2	25.2	96.9
(ง.)ดินเปล่า	0.6	0.6^{bc}	0.5	0.6	0.6^{ab}	0.6^{a}	0.6	0.6	0.0	9.3	97.0
ในน้ำชลประทาน											
ก. ก่อนบำบัด	0.6	0.8	0.5	0.6	0.9	0.4	0.7	0.6	0.2	27.7	_
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	0.4	0.4^{d}	0.4	0.5	0.7^{ab}	0.3^{bd}	0.5	0.4	0.1	30.1	30.8
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	0.5	0.4^{d}	0.5	0.5	0.6^{b}	0.2^{d}	0.4	0.4	0.1	28.3	30.8
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	0.5	0.5^{bc}	0.5	0.6	0.5^{b}	0.3^{cd}	0.4	0.5	0.1	22.5	26.2
(ง.) ดินเปล่า	0.5	0.5^{cd}	0.5	0.5	0.6^{b}	0.4^{b}	0.5	0.5	0.1	14.0	26.2

จากปากใบไปสู่บรรยากาศ) สารอินทรีย์ไนโตรเจนที่เกิดโปรโตเนชันไม่ได้ก็จะไม่ถูกดูดซับโดยอนุภาคดินเหนียวและแน่นอนว่ารากพืชไม่สามารถดูดใช้สารอินทรีย์ไนโตรเจนซึ่งสามารถคำนวณได้จากสมการ

$$\text{ปริมาณสารอินทรีย์ไนโตรเจนสัมพัทธ์ (\%)} = \frac{\text{(ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด - ปริมาณแอมโมเนียม)}}{\text{ปริมาณไนโตรเจนทั้งหมด}} \times 100$$

ได้ก็จะถูกระบายออก ซึ่งพบว่าโดยเฉลี่ยแล้วเหลืออยู่ 68.0 59.2 60.5 และ 67.7 เปอร์เซ็นต์ ในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง ต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง ต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่าตามลำดับ ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงกว่าในน้ำเสียชุมชนก่อนบำบัด (14.0%) มากทั้งๆ ที่จะต้องเกิดแอมโมนิฟิเคชันในดินเพิ่มขึ้นอีกแน่ๆ ก็ตาม ปรากฏการณ์ที่ตรงกันข้ามในแปลงที่ใช้น้ำชลประทานยกเว้นแปลงพุทธรักษาใบเขียวดอกเหลืองน่าจะเกิดจากการดูดใช้อินทรีย์ไนโตรเจนเอาไปใช้ในการสร้างเซลล์ของจุลินทรีย์ซึ่งจะไปเกาะอยู่กับอนุภาคดินทำให้มีปริมาณสัมพัทธ์ของอินทรีย์ไนโตรเจนในน้ำระบายออกต่ำกว่าน้ำก่อนบำบัด (61.8%) คือ 44.4 65.4 27.7 และ 59.7 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ เพราะอินทรีย์ไนโตรเจนในน้ำชลประทานยังมีไม่พอกับความต้องการของจุลินทรีย์ดินแต่เหลือเฟือในน้ำเสียชุมชน

และเมื่อนำข้อมูลดิบจากตารางผนวกที่ 4 มาวิเคราะห์ทางสถิติแล้วนำเสนอสถิติที่สำคัญไว้ในตารางที่ 15 โดยตารางที่ 15ก นำเสนอค่า F-value จากการวิเคราะห์ความปรวนแปร ตารางที่ 15ข แสดงค่าเฉลี่ยของปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนที่ได้รับอิทธิพลอิสระจากน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทาน และตารางที่ 15ค แสดงอิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจน ขณะที่ตารางที่ 14 ก็สามารถนำมาใช้แสดงอิทธิพลร่วมได้ ผลการทดลองสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การทดสอบความแตกต่าง

ตารางที่ 15ก แสดงอิทธิพลอิสระของน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานต่อค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจน ซึ่งพบว่าน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานส่งผลให้ค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในรอบที่ 1 และ รอบที่ 5 ส่วนอิทธิพลอิสระของชนิดพืช พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในรอบที่ 3 และมี

ตารางที่ 15 อิทธิพลของแหล่งน้ำ ชนิดพืช และอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองต่อประสิทธิภาพการบำบัดแอมโมเนียมไนโตรเจน (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ก. ค่า F value MS error และ CV (%)

SOV	df	รอบที่					
		1	3	5	7	9	11
Water(W)	1	24.56*	10.08 NS	22.02*	3.72 NS	0.67 NS	2.01 NS
MS error a	2	0.0076	0.0188	0.0029	0.0085	0.0150	0.0036
CV(a)		15.7	26.2	10.0	16.6	19.8	19.4
Plant(P)	3	1.64 NS	4.65*	0.91 NS	3.66*	0.73 NS	31.60**
W x P	3	1.01 NS	8.21**	2.60 NS	3.26 NS	4.25*	9.37**
MS error b	12	0.0086	0.0030	0.0096	0.0047	0.0075	0.0026
CV(b)		16.8	10.4	18.2	12.4	14.0	16.3

ข. อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในหน่วยทดลองต่อค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจน(มิลลิกรัมต่อลิตร)

แหล่งน้ำ	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
น้ำเสียชุมชน	0.6 a	0.6	0.6 a	0.6	0.6	0.3
น้ำชลประทาน	0.5 b	0.4	0.5 b	0.5	0.6	0.3

ค. อิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจน (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ชนิดพืช	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	0.5	0.6	0.5	0.5 b	0.6	0.2 b
พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	0.5	0.5	0.6	0.6 a	0.6	0.2 b
พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	0.6	0.6	0.5	0.6 a	0.7	0.3 a
ดินเปล่า	0.6	0.5	0.5	0.6 a	0.6	0.5 a

ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติในรอบที่ 11 ส่วนอิทธิพลร่วมของแหล่งน้ำกับชนิดพืช พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในรอบที่ 9 และมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งในรอบที่ 3 และรอบที่ 11 การไม่พบความแตกต่างทางสถิติของการบำบัดแอมโมเนียมไนโตรเจนเมื่อพิจารณาจากอิทธิพลอิสระของประเภทของชนิดน้ำ (mainplots) ในรอบที่ 3 นั้นน่าจะเนื่องจากความปรวนแปรระหว่างซ้ำของน้ำชนิดเดียวกันสูงเกินไปซึ่งส่งผลให้ค่า CV(a) สูง 26.2% (มากกว่า 25%) และอิทธิพลอิสระของชนิดของพืช (subplots) และอิทธิพลร่วมของชนิดน้ำ (mainplots) กับชนิดพืช (subplots) ส่วนหลังจากสัปดาห์ที่ 5 แล้วไม่พบอิทธิพลอิสระของชนิดของน้ำนั้นน่าจะสืบเนื่องจากอิทธิพลอิสระของพืชและอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสอง การไม่พบอิทธิพลอิสระของพืชในรอบที่ 1 นั้นคงจะสืบเนื่องมาจากพืชยังมีอายุน้อยมากระบบรากพัฒนาได้ไม่แตกต่างกัน เพราะในช่วงของการอนุบาลกล้าพืชได้รับไนโตรเจนจากดินเท่านั้นซึ่งคงจะน้อยมาก การไม่แตกต่างในสัปดาห์ที่ 5 (รอบที่ 5) ยังหาสาเหตุไม่ได้ การไม่แตกต่างกันของอิทธิพลอิสระของชนิดพืชในสัปดาห์ที่ 9 นั้นเกิดจากอิทธิพลร่วมของชนิดน้ำกับชนิดพืชแน่ สำหรับในรอบอื่นๆ นั้นก็สามารถเห็นแนวโน้มเดียวกันนี้แม้จะไม่แตกต่างกันทางสถิติก็ตาม เพื่อให้เห็นทั้งอิทธิพลอิสระของชนิดน้ำและชนิดพืชและอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองนี้อย่างชัดเจนว่าปริมาณเฉลี่ยของแอมโมเนียมหลังการบำบัดนั้นตำรับหลักและตำรับย่อยใดมากน้อยกว่ากันทางสถิติเพียงใดนั้นขอแยกนำเสนอคล้ายกับของปริมาณไนโตรเจนทั้งหมดดังนี้

2) อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำ

ตารางที่ 15ข แสดงอิทธิพลอิสระของน้ำเสียชุมชมและน้ำชลประทานต่อค่าเฉลี่ยปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนในน้ำภายหลังการบำบัด ซึ่งพบว่าในแปลงที่ใช้น้ำเสียชุมชนเหลือปริมาณแอมโมเนียมไนโตรเจนสูงกว่าในแปลงที่ใช้น้ำชลประทานอย่างมีนัยสำคัญคือ 0.6^{a} กับ 0.5^{b} และ 0.6^{a} กับ 0.5^{b} มิลลิกรัมต่อลิตร ในรอบที่ 1 และ 5 ตามลำดับ ในรอบอื่นๆ ซึ่งไม่แตกต่างกันทางสถิตินั้นมีการกระจายอยู่ในพิสัยแคบคือ 0.3 – 0.6 มิลลิกรัมต่อลิตรเท่านั้น สำหรับในรอบอื่นๆ ก็เห็นแนวโน้มเดียวกันนี้แม้ไม่แตกต่างกันทางสถิติก็ตามเมื่อนำเอาค่าเฉลี่ยในแต่ละรอบของทั้ง 11 รอบมาศึกษาการกระจายแบบปกติพบว่าพิสัยของปริมาณแอมโมเนียมหลังการบำบัดในแปลงที่ใช้น้ำเสียและน้ำชลประทาน คือ 0.6 ± 0.1 และ 0.5 ± 0.1 มิลลิกรัมต่อลิตร ซึ่งถือว่าต่ำมากโดยมี CV ปานกลาง คือ 20.8 และ 22.3% ตามลำดับ การลดลงอย่างมากของปริมาณแอมโมเนียมหลังการบำบัดนี้น่าจะเกิดจากการถูกพืชดูดเอาไปใช้และโดยถูกอนุภาคดินเหนียวดูดยึดเอาไว้ดังได้กล่าวและจะได้พิจารณาให้ชัดเจนในตอนต่อไป การเหลือแอมโมเนียมในแปลงน้ำ

เสียชุมชนมากกว่าในแปลงที่ใช้น้ำชลประทานนั้นน่าจะเกิดจากการไล่ที่ของแอมโมเนียมด้วย Fe^{++} และ Mn^{++} ดังได้คาดคะเนไว้ในเรื่องไนโตรเจนทั้งหมดที่ได้กล่าวแล้ว

3) อิทธิพลอิสระของชนิดพืช

ตารางที่ 15ค ชี้ให้เห็นว่าในรอบที่ 3 ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง มีปริมาณแอมโมเนียมที่ระบายออกต่ำที่สุดในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองคือเพียง 0.46^{b} มิลลิกรัมต่อลิตร ในขณะที่พุทธรักษาอีก 2 พันธุ์เหลือแอมโมเนียมมากที่สุด (0.6^{a} และ 0.6^{a}) แต่ก็มีเพียงแนวโน้มที่จะสูงกว่าในดินเปล่า (0.5^{ab}) เท่านั้น ในรอบที่ 7 ซึ่งแตกต่างกันระดับนัยสำคัญเช่นกัน ปริมาณต่ำสุดกลับเป็นแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง (0.5^{b}) ในขณะที่พืชที่เหลือและดินเปล่ามีแอมโมเนียมเหลืออยู่มากที่สุดโดยอยู่ในพิสัย 0.6^{a} – 0.6^{a} มิลลิกรัมต่อลิตร ในรอบที่ 11 ซึ่งความแตกต่างชัดเจนมากถึงระดับนัยสำคัญยิ่งนั้น พุทธรักษาต้นสูงทั้งใบม่วงดอกแดง (0.2^{b}) และใบเขียวดอกเหลือง (0.2^{b}) กลับมีประสิทธิภาพในการบำบัดแอมโมเนียมได้สูงสุด (เหลือตกค้างน้อยที่สุด) ขณะที่พุทธรักษาต้นเตี้ย (0.3^{a}) กับดินเปล่า (0.5^{a}) มีประสิทธิภาพในการบำบัดแตกต่างกันไม่ถึงระดับนัยสำคัญแต่ก็ต่ำกว่าของพุทธรักษาต้นสูง เมื่อเอาค่าเฉลี่ยในตารางที่ 15ค นี้ไปศึกษาการกระจายของข้อมูลแบบปกติ พบว่าในแปลงพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ ต้นสูงใบม่วงดอกแดง ต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง และต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และในดินเปล่า มีการกระจายอยู่ในพิสัย 0.5 ± 0.1 0.5 ± 0.2 0.5 ± 0.1 และ 0.5 ± 0.0 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยมี CV ค่อนข้างสูงในแปลงพืชคือ 26.4% 29.4% และ 22.5% และต่ำ (9.5%) ตามลำดับ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมของพุทธรักษาชนิดต้นสูงต่ำกว่าในต้นเตี้ยและในดินเปล่านั้นแสดงว่า พุทธรักษาต้นสูงดูดดึงเอาแอมโมเนียมไปใช้ได้มากกว่าต้นเตี้ยซึ่งอาจมีการกระจายของรากทั้งในแนวนอนและแนวตั้งด้อยกว่าต้นสูงโดยเฉพาะในแนวตั้งน่าจะไม่ค่อยดี แอมโมเนียมที่มีอยู่ในน้ำก่อนการบำบัดจึงอาจไหลซึมลงลึกกว่ารากและไม่ถูกบำบัดด้วยพืชแต่ยังคงถูกอนุภาคดินเหนียวดูดซับเอาไว้ได้แล้วถูกไล่ที่ด้วย Fe^{++} และ Me^{++} ซึ่งเกิดขึ้นจาก reduction ของ active Fe (III) และ Mn (IV) ดังได้กล่าวแล้วในแปลงพุทธรักษาต้นเตี้ยและดินเปล่านั้นไม่แตกต่างกัน

4) อิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสอง

จากความแตกต่างในปริมาณแอมโมเนียมหลังการบำบัดอันเกิดจากอิทธิพลร่วมของทั้งชนิดน้ำและชนิดพืชในรอบที่ 3 9 และ 11 ในตารางที่ 15ก ทำให้เกิดความสนใจที่ค้นหา

รายละเอียดของความแตกต่างภายในแปลงตำรับย่อยในแต่ละตำรับหลักให้ชัดเจนโดยใช้ DMRT มาประเมินค่าเฉลี่ยในตารางที่ 14 อีกครั้งหนึ่ง ผลการประเมินพบว่าในรอบที่ 3 ทิศทางของความแตกต่างในแปลงที่ใช้น้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานนั้นเป็นไปในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ ปริมาณแอมโมเนียมหลังการบำบัดในแปลงพุทธรักษาใบม่วงดอกแดงจะสูงที่สุดเมื่อใช้น้ำเสียชุมชนแต่จะต่ำที่สุดเมื่อใช้น้ำชลประทาน และในแปลงพุทธรักษาใบเขียวดอกเหลืองในน้ำเสียชุมชนก็สูงกว่าในน้ำชลประทาน ขณะที่ในแปลงตำรับย่อยที่เหลือไม่พบความแตกต่างทางสถิติระหว่างแปลงตำรับหลัก ในรอบที่ 9 ความแตกต่างจะพบได้เฉพาะในแปลงพุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพูเท่านั้น โดยเมื่อใช้น้ำเสียจะสูงกว่าเมื่อใช้น้ำชลประทานทางสถิติ ส่วนในรอบที่ 11 นั้นความแตกต่างระดับนัยสำคัญยิ่งจะพบได้เฉพาะในแปลงที่ไม่มีพืชโดยเมื่อใช้น้ำเสียจะสูงกว่าเมื่อใช้น้ำชลประทาน ความแตกต่างที่ได้กล่าวนี้เองที่ทำให้แนวโน้มของการเป็นเส้นขนานระหว่างชนิดน้ำของตำรับย่อยแต่ละตำรับนั้นเป็นไปไม่ได้ซึ่งเราเรียกปรากฏการณ์นี้ว่าอิทธิพลร่วม แต่สาเหตุที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์นี้ยังหาคำตอบไม่ได้ อย่างไรก็ตามปรากฏการณ์นี้ก็มิได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศใดๆ เพราะปริมาณแอมโมเนียมหลังการบำบัดแล้วนี้ต่ำมากจนไม่มีทางที่จะทำให้น้ำเน่าเสียได้

2.1.5 ฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำภายหลังการบำบัด

ตารางที่ 16 สรุปผลการวิเคราะห์คุณภาพน้ำเสียชุมชนภายหลังการบำบัดฟอสฟอรัสทั้งหมดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช โดยในแต่ละรอบ (7 วัน) จะให้น้ำท่วมขัง 5 วัน สลับปล่อยแห้ง 2 วัน เป็นเวลา 11 รอบ (สัปดาห์) ใช้พุทธรักษา 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พันธุ์ต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พันธุ์ต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่าเป็นตำรับทดลองย่อยซึ่งพบว่าค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดในแต่ละรอบมีค่าผันแปรอยู่ในพิสัย 0.04-0.06 0.06-0.08 0.03-0.06 และ0.04-0.06 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ โดยมีค่าศูนย์กลาง 0.05 0.07 0.05 และ 0.05 และมีค่าเฉลี่ย 0.05 0.06 0.05 และ 0.05 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ ดังนั้นพออนุโลมได้ว่ามีการกระจายแบบปกติได้โดยส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในพิสัย 0.05 ± 0.0 0.06 ± 0.0 0.05 ± 0.0 และ 0.05 ± 0.0 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ ซึ่งให้ค่า CV ร้อยละ 18.0 17.7 24.2 และ 12.8 ตามลำดับ มีประสิทธิภาพการบำบัดฟอสฟอรัสทั้งหมดโดยสังเขปเฉลี่ยสูงมากคือมีค่าถึง 98.7 98.4 98.7 และ 98.7 เปอร์เซ็นต์ ในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกสีแดง ต้นสูงใบเขียวดอกสีเหลือง ต้นเตี้ยใบเขียวดอกสีชมพู และในดินเปล่า ตามลำดับ ประสิทธิภาพการบำบัดฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำเสียชุมชนเป็นที่พอใจมากนี้ต้องเกิดการดูดซับฟอสฟอรัสทั้งหมดในดินแน่เพราะ

ตารางที่ 16 ปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ชนิดพืช	รอบที่						Mid Point	Mean	SD	CV (%)	Ap.eff (%)
	1	3	5**	7	9	11**					
ในน้ำเสียชุมชน											
ก. ก่อนบำบัด	3.98	3.89	4.02	3.93	4.14	4.05	3.97	4.00	0.1	2.2	-
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	0.05	0.05	0.04^{bc}	0.06	0.05	0.06^{b}	0.05	0.05	0.0	18.1	98.7
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	0.06	0.08	0.08^{a}	0.06	0.06	0.06^{b}	0.07	0.06	0.0	17.7	98.4
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	0.04	0.05	0.03^{bc}	0.06	0.06	0.06^{ab}	0.05	0.05	0.0	24.2	98.7
(ง.) ดินเปล่า	0.06	0.06	0.04^{b}	0.05	0.06	0.05^{bc}	0.05	0.05	0.0	12.8	98.7
ในน้ำชลประทาน											
ก.ก่อนบำบัด	0.06	0.05	0.05	0.05	0.06	0.05	0.05	0.05	0.0	32.1	-
ข. เมื่อผ่านการบำบัดแล้วใน											
(ก.) พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	0.04	0.05	0.05^{b}	0.05	0.05	0.04^{c}	0.04	0.04	0.0	14.3	22.8
(ข.) พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	0.04	0.07	0.05^{b}	0.04	0.07	0.08^{a}	0.06	0.06	0.0	32.0	-1.8
(ค.) พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	0.03	0.03	0.04^{b}	0.02	0.06	0.04^{c}	0.05	0.04	0.0	37.3	54.0
(ง.) ดินเปล่า	0.03	0.06	0.02^{c}	0.02	0.06	0.03^{c}	0.04	0.04	0.0	50.1	54.0

อินทรีย์ฟอสฟอรัสในน้ำเสียน่าจะถูกจุลินทรีย์ที่ไม่ต้องใช้แกสออกซิเจนในการหายใจเอาไปใช้ในการสร้างเซลล์โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอาไปเป็นฟอสโฟโปรตีนในนิวเคลียสแล้วไม่น่าจะมีการขับถ่ายเป็นอนินทรีย์ฟอสเฟตออกมา เพราะพลังงานที่ใช้สร้างโมเลกุลของสารอินทรีย์ฟอสเฟต (พลังงานศักย์) นั้นสูงมาก พลังงานที่จุลินทรีย์กลุ่มนี้ได้รับจากการหายใจโดยใช้คาร์โบไฮเดรตเป็นตัวให้อิเลคตรอน และใช้สารประกอบเฟอริค (FeIII) เช่น เฟอริคออกไซด์ และเฟอริคไฮดรอกไซด์ และแมงกานีส (Mn IV) เช่น แมงกานีสไดออกไซด์ เป็นตัวรับอิเลคตรอนน่าจะพอเพียงเพื่อใช้ในการย่อยสลายอินทรีย์ไนโตรเจนเป็นแอมโมเนียมเท่านั้น (ประเสริฐ, 2540) อนุมูลโมโนฟอสเฟต ($H_2PO_4^-$) ซึ่งอาจมีอยู่บ้างอาจถูกพืชที่ปลูกและสาหร่าย (ในดินเปล่า) เอาไปใช้ได้บ้างแต่คงจะน้อยมากเพราะไม่ควรจะมีปริมาณมากดังได้กล่าวแล้วในตอนคุณภาพน้ำเสียก่อนการบำบัด ส่วนฟอสฟอรัสที่น่าจะทำให้พืชเจริญเติบโตให้สมดุลกับปริมาณแอมโมเนียมในน้ำเสียนั้นจะได้กล่าวต่อไป

ส่วนการกระจายของค่าเฉลี่ยจาก 3 ซ้ำของปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดในแปลงปลูกพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่านั้น พบว่ามีค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดทุกรอบ (ตารางที่ 16) ผันแปรอยู่ในพิสัย 0.04-0.05 0.04-0.08 0.02-0.06 และ 0.02-0.06 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยมีค่าศูนย์กลาง 0.04 0.06 0.04 และ 0.04 และมีค่าเฉลี่ย 0.04 0.06 0.04 และ 0.04 มิลลิกรัมต่อลิตร ตามลำดับ พออนุโลมได้ว่ามีการกระจายแบบปกติ ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพิสัย 0.04 ± 0.0 0.06 ± 0.0 0.04 ± 0.0 และ 0.04 ± 0.0 มิลลิกรัมต่อลิตรตามลำดับ มีค่า CV ร้อยละ 14.3 32.0 37.3 และ 50.1 ตามลำดับ และมีประสิทธิ ภาพการบำบัดฟอสฟอรัสทั้งหมดโดยสังเขปเฉลี่ย 22.8 -1.8 54.0 และ 54.0 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ประสิทธิภาพในการบำบัดฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำชลประทานมีค่าอยู่ในพิสัยร้อยละ -1.8 -54.0 การมีประสิทธิภาพในการบำบัดฟอสฟอรัสโดยสังเขปในน้ำชลประทานต่ำกว่าในน้ำเสียชุมชนนี้น่าจะเป็นเพราะมีจำนวนจุลินทรีย์พวกไม่ต้องการแกสออกซิเจนน้อยกว่าในน้ำเสียชุมชนมาก เนื่องจากขาดทั้งคาร์โบไฮเดรตและโปรตีนในน้ำก่อนการบำบัด การวิเคราะห์ปริมาณของฟอสฟอรัสที่มีปริมาณน้อยมาก (น้อยกว่า 100 ไมโครกรัมต่อลิตร) นั้นมีโอกาสคลาดเคลื่อนได้มาก เพราะทั้งความขุ่นและซิลิเกตสามารถทำให้ผลการวิเคราะห์ผิดพลาดได้ (Jackson, 1964) การติดลบของประสิทธิภาพในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองนั้นก็น่าจะเกิดจากการปนเปื้อนของสารที่ทำให้การเกิดสี (interference) ในรอบที่ 3 9 และ 11 ซึ่งมีปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดหลังการบำบัดสูงกว่าจากแปลงย่อยอื่นๆ แม้จะเด่นชัดถึงระดับนัยสำคัญยิ่งเฉพาะในรอบที่ 11 ก็ตาม

เมื่อนำข้อมูลดิบจากตารางผนวกที่ 5 มาวิเคราะห์ทางสถิติ ตามแผนการทดลองแบบ split plot design แล้วเอาสถิติที่สำคัญมานำเสนอไว้ในตารางที่ 17 โดยตารางที่ 17ก นำเสนอค่า F-value จากการวิเคราะห์ความปรวนแปร ตารางที่ 17ข นำเสนอค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดที่ได้รับอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในการทดลอง และตารางที่ 17ค นำเสนอค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดที่ได้รับอิทธิพลอิสระของชนิดพืช โดยใช้อักษร a b และ c แสดงความแตกต่างของค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์ของ Duncan's Multiple Range Test (DMRT) เมื่อพบว่า F value ของอิทธิพลเหล่านั้นแตกต่างกันถึงระดับนัยสำคัญถึงสำคัญยิ่งส่วนอิทธิพลร่วมนั้นสามารถใช้ข้อมูลตารางที่ 16 แสดงได้ ผลการทดลองสามารถอธิบายได้ดังนี้

1) การทดสอบความแตกต่าง

ตารางที่ 17ก แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำต่อปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในรอบที่ 7 และรอบที่11 ส่วนอิทธิพลอิสระของชนิดพืช พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติในรอบที่ 5 และรอบที่11 และอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองนั้นพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติในรอบที่ 5 และรอบที่11 เช่นเดียวกัน ค่า CV ที่สูงมาก (>50%) บดบังอิทธิพลอิสระและอิทธิพลร่วมในรอบที่ 1 และอิทธิพลอิสระของพืชและอิทธิพลร่วมในรอบที่ 3 ค่า CV(a) ที่สูง (>25%) ในรอบที่ 3 ทำให้ชนิดน้ำมีอิทธิพลระดับนัยสำคัญ ค่า CV ที่ค่อนข้างสูง (>12.5%) ในรอบที่ 5 และ 9 ของตำรับหลักไม่แตกต่างกันทางสถิติ และในรอบที่ 7 และ 9 ของตำรับย่อยไม่แตกต่างกันทางสถิติ ความขุ่นและปริมาณซิลิเกตอาจมีส่วนทำให้เกิดความแปรปรวนภายในซ้ำของแต่ละชนิดน้ำและชนิดพืชสูงและบดบังอิทธิพลอิสระและอิทธิพลร่วมในรอบดังกล่าวได้ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจนจึงแยกอธิบายอิทธิพลอิสระและอิทธิพลร่วมดังนี้

2) อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำ

ตารางที่ 17ข แสดงให้เห็นว่า น้ำเสียชุมชนมีค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้ง หมดสูงกว่าน้ำชลประทานทางสถิติเฉพาะในรอบที่ 7 (0.06^{a} และ 0.03^{b} มิลลิกรัมต่อลิตร) และรอบที่ 11 (0.06^{a} และ 0.05^{b} มิลลิกรัมต่อลิตร) ทั้งนี้เพราะน้ำเสียชุมชนมีปริมาณฟอสฟอรัสในรูปสารอินทรีย์ฟอสเฟตอยู่มากกว่าน้ำชลประทานแม้ว่าจะถูกจุลินทรีย์ประเภทที่หายใจได้โดยไม่ต้องใช้แกสออกซิเจนดูดเอาไปใช้เพื่อการสร้างฟอสโฟโปรตีนแล้วแต่ก็ยังคงเหลืออยู่มากกว่าในน้ำชลประทาน

ตารางที่ 17 อิทธิพลของแหล่งน้ำ ชนิดพืช และอิทธิพลร่วมของปัจจัยทั้งสองต่อค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดของน้ำที่ผ่านการบำบัดด้วยระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืช

ก. ค่า F value MS error และ CV(%)

SOV	df	รอบที่					
		1	3	5	7	9	11
Water(W)	1	3.57^{NS}	0.22^{NS}	4.67^{NS}	23.77*	0.07^{NS}	27.36*
MS error a	2	0.0005	0.0003	0.0001	0.0002	0.0001	0.0000
CV(a)		52.9	31.0	24.9	27.9	12.7	10.6
Plant(P)	3	0.30^{NS}	1.47^{NS}	26.35**	3.35^{NS}	2.93^{NS}	24.09**
W x P	3	0.15^{NS}	0.35^{NS}	14.81**	0.93^{NS}	0.83^{NS}	15.80**
MS error b	12	0.0005	0.0008	0.0001	0.0001	0.0001	0.0000
CV(b)		53.7	51.5	16.2	23.0	15.3	13.2

ข. อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในหน่วยทดลองต่อค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมด (มิลลิกรัมต่อลิตร)

แหล่งน้ำ	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
น้ำเสียชุมชน	0.05	0.06	0.05	0.06^{a}	0.06	0.06^{a}
น้ำชลประทาน	0.03	0.06	0.04	0.03^{b}	0.06	0.05^{b}

ค. อิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมด (มิลลิกรัมต่อลิตร)

ชนิดพืช	รอบที่					
	1	3	5	7	9	11
พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	0.04	0.05	0.04^{b}	0.06	0.05	0.05^{b}
พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	0.05	0.08	0.07^{a}	0.05	0.06	0.07^{a}
พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	0.04	0.04	0.04^{b}	0.04	0.06	0.05^{b}
ดินเปล่า	0.04	0.06	0.03^{c}	0.04	0.06	0.04^{c}

ซึ่งควรจะขาดแคลนมากเกินไปจนเกือบจะวัดปริมาณที่แม่นยำไม่ได้ สำหรับในรอบอื่นๆ แม้ว่าความแตกต่างจะไม่ถึงระดับนัยสำคัญ เพราะมีความปรวนแปรภายในสูง (ค่า CV สูง) แต่ในทุกรอบปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำชลประทานก็มีแนวโน้มต่ำกว่า เมื่อทดลองเอาค่าเฉลี่ยในทุกรอบในตารางที่ 17ข นี้มาศึกษาการกระจายแบบปกติพบว่าในแปลงที่ใช้น้ำเสียชุมชนและเมื่อใช้น้ำชลประทานอยู่ในพิสัย 0.06 ± 0.0 และ 0.04 ± 0.01 มิลลิกรัมต่อลิตร โดยมีค่า CV ต่ำ (<1.5%) และสูง (<50%) ตามลำดับ การมีค่าเฉลี่ยของฟอสฟอรัสทั้งหมดหลังการบำบัดในน้ำเสียชุมชนมากกว่าในน้ำชลประทานนี้น่าจะเกิดการมีฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำก่อนบำบัดสูงกว่า

3) อิทธิพลอิสระของชนิดพืช

ตารางที่ 17ค แสดงให้เห็นว่าอิทธิพลอิสระของชนิดพืชต่อค่าเฉลี่ยปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดซึ่งมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติในรอบที่ 5 และรอบที่ 11 (ตารางที่ 17ก) นั้นพบว่าในรอบที่ 5 และรอบที่ 11 น้ำจากแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองมีค่าเฉลี่ยเหลืออยู่สูงสุด คือ 0.07^{a} และ 0.07^{a} มิลลิกรัมต่อลิตร มีฟอสฟอรัสทั้งหมดเหลืออยู่ในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง (0.04^{b} และ 0.05^{b}) และในแปลงพุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู (0.04^{b} และ 0.05^{b}) อยู่เท่ากันพอดีและอยู่ระดับปานกลาง ส่วนในแปลงที่มีดินอย่างเดียวมีเหลืออยู่ต่ำสุด (0.03^{c} และ 0.04^{c}) การค้นพบนี้ยืนยันว่าฟอสฟอรัสในน้ำก่อนบำบัดจะถูกจุลินทรีย์ประเภทที่ไม่ต้องใช้แกสออกซิเจนเพื่อการหายใจดูดเอาไปใช้สร้างฟอสโฟโปรตีนในนิวเคลียสของมันแล้วไม่ขับถ่ายอนินทรีย์ฟอสเฟตออกมา แต่ในแปลงที่มีพืชซึ่งเจริญเติบโตปกติจนกระทั่งออกดอกนั้น พืชจะต้องมีการดูดใช้อนินทรีย์ฟอสเฟตแน่ อนินทรีย์ฟอสเฟตที่เข้าไปอยู่ในพืชนี้น่าจะเกิดจากการรีดักชันเป็นเฟอรัส-ฟอสเฟตของเฟอริคฟอสเฟต เพราะถูกใช้เป็นตัวรับอิเลคตรอนร่วมกับสารประกอบเฟอริค(FeIII) ทั้งเฟอริคออกไซด์และเฟอริคไฮดรอกไซด์ซึ่งเป็นตัวรับอิเลคตรอนหลักเพราะมีอยู่มากในเปลือกโลก (ไพบูลย์, 2528) และแมงกานีส (Mn IV) โดยเฉพาะแมงกานีสไดออกไซด์ เฟอรัสฟอสเฟตนี้ละลายน้ำได้มาก กว่าเฟอริคฟอสเฟตมากและเป็นประโยชน์ต่อข้าวและพืชที่ทนน้ำท่วมได้ทั่วไป (Islam and Elahi, 1954; Shapiro, 1958; Chang and Chu, 1959; Davide, 1961; Tyner and Davide, 1962; Valencia, 1962; Ponnamperuma, 1965; Patrick and Mahapatra, 1968; Phongpan, 1977; ไพบูลย์, 2528 และ ทัศนีย์, 2543) เฟอริคฟอสเฟตเป็นอนินทรีย์ฟอสเฟตหลักในดินนาของประเทศไทย (Kawaguchi and Kyuma, 1969; Cholitkul and Tyner, 1971; and Phongpan, 1977) การทดลองนี้ได้ใช้ดินนาคล้ายดินชุดสมุทรปราการซึ่งเป็นดินเหนียวมาผสมกับทรายหยาบอัตรา 3:1 เพื่อปรับเนื้อดินให้เป็นดินร่วน (loam) เพื่อให้มีช่องว่างขนาดใหญ่มากขึ้นจะ

ได้ทำให้การซาบซึมน้ำที่จะใช้บำบัดได้เร็วขึ้นและถูกบำบัดด้วยระบบดินน้ำขัง (ดินแห้งสนิทมาก่อน) สลับกับระบายให้แห้งได้รวดเร็วขึ้น และมีพืชเพื่อขนย้ายสารอินทรีย์ที่ถูกบำบัดแล้วออกไปจากระบบดินไปทำให้พืชเจริญเติบโตและทำให้ระบบทำงานได้ตลอดไปด้วยการเก็บเกี่ยวเอาพืชนั้นๆ ไปใช้ประโยชน์ การทดลองนี้โดยเฉพาะในรอบบำบัดที่ 5 และ 11 ซึ่งพืชดูดใช้ฟอสเฟตจากการรีดักชันของเฟอริคฟอสเฟตทั้งในแปลงที่มีพืชและไม่มีพืช (ไพบูลย์, 2528 และ ทัศนี, 2543) การที่ในแปลงที่มีพืชนั้นเหลือฟอสฟอรัสทั้งหมดในน้ำเสียมากกว่าเมื่อไม่มีพืชนั้นอาจเป็นไปได้ว่าอินทรีย์ฟอสฟอรัสบางส่วนน่าจะเกิดจากการเน่าเปื่อยของพืชที่ตายลง โดยพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองอาจมีการเน่าเปื่อยมากที่สุดในขณะที่พุทธรักษาอีกสองชนิดนั้นเน่าเปื่อยเท่าเทียมกันแต่น้อยกว่า ความแตกต่างไม่ชัดเจนในรอบที่ 1 และ 3 นั้นเพราะความปรวนแปรภายใน (CVb) สูงมาก (>50%) ความไม่แตกต่างทางสถิติในรอบที่ 7 และ 9 แม้มี CVb ระดับปานกลางนั้น อาจเกิดจากการปนเปื้อนของอนุภาคดินเหนียว (ความขุ่น) และซิลิเกตที่มีต่อการวัดสารในระดับต่ำ (น้อยกว่า 500 ไมโครกรัมต่อลิตร) ดังได้วิจารณ์ไว้แล้วในตอนต้น

4) อิทธิพลร่วมของชนิดน้ำและชนิดพืช

จากความแตกต่างในระดับนัยสำคัญยิ่งของอิทธิพลร่วมในรอบที่ 5 และ 11 ในตารางที่ 17ก ทำให้ต้องวิเคราะห์ต่อไปโดยใช้ DMRT ว่าอิทธิพลร่วมนั้นเกิดในตำแหน่งใดและเพราะเหตุใด โดยนำผลการวิเคราะห์ไปเสนอเพิ่มเติมในตารางที่ 16 จากตารางที่ 16 นี้จะเห็นได้ว่าในรอบที่ 5 นั้นพบความแตกต่างทางสถิติเพียง 2 แห่ง คือ ในแปลงพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองและในแปลงที่ไม่มีพืช โดยมีฟอสฟอรัสทั้งหมดเหลืออยู่ในแปลงน้ำเสียชุมชนมากกว่าในแปลงที่ใช้น้ำชลประทาน ส่วนในรอบที่ 11 นั้นพบความแตกต่างทางสถิติ 3 แห่งคือ เฉพาะในแปลงที่มีพืชโดยพบว่าเมื่อใช้น้ำเสียชุมชนจะมีฟอสฟอรัสทั้งหมดหลังการบำบัดสูงกว่าเมื่อใช้น้ำชลประทานในแปลงพุทธรักษาใบม่วงดอกแดงและชนิดต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพูซึ่งตรงกันข้ามกับในแปลงพุทธรักษาใบเขียวดอกเหลือง โดยในแปลงที่ใช้น้ำชลประทานกลับมีสูงกว่า การพบอิทธิพลร่วมนี้ยังหาเหตุผลไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามปริมาณฟอสฟอรัสทั้งหมดหลังการบำบัดนี้ต่ำมาก หากปล่อยลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติไม่ควรจะทำให้เกิดน้ำเน่า (eutrophication) ได้

2.2 ความสัมพันธ์ของช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับคุณภาพน้ำภายหลังการบำบัด

ความสัมพันธ์นี้ถูกศึกษาขึ้นเพื่อประเมินความคงทนของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชนนี้ โดยให้จำนวนรอบการทดลองเป็นตัวแปรอิสระ (X) ส่วนดัชนีคุณภาพน้ำภายหลังการบำบัด ได้แก่ บีโอดี ความเป็นกรด-ด่าง ไนโตรเจนทั้งหมด แอมโมเนียมไนโตรเจน และฟอสฟอรัสทั้งหมด ให้เป็นตัวแปรตาม (Y) โดยใช้ค่าเฉลี่ยจากอิทธิพลอิสระของทั้งชนิดน้ำและชนิดพืชในตารางที่ 9 ข ค 11ข ค 13ข ค 15ข ค และ 17ข ค มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) และนำเสนอค่า intercept ของแกนตั้ง (a) และ slope (b) ของสมการเชิงเส้นตรง Y = a + bX ที่มีค่าสูงถึงระดับนัยสำคัญไว้ด้วย ผลการทดลองสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.2.1 ความสัมพันธ์ของช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับค่าบีโอดี

ตารางที่ 18 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำและชนิดพืชที่ใช้ในการทดลองต่อค่าบีโอดี โดยตารางที่ 18ก แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับอิทธิพลอิสระของน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานต่อค่าบีโอดี พบว่าน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัด มีความสัมพันธ์ไปในทางลบถึงระดับนัยสำคัญยิ่ง (r = -0.795**) เฉพาะในแปลงที่ใช้น้ำชลประทานซึ่งสามารถพยากรณ์ได้โดยสมการ บีโอดีหลังการบำบัด = 1.95 – 0.142Cycle

ส่วนแปลงที่ใช้น้ำเสียชุมชนก็มีความสัมพันธ์ทางลบเช่นเดียวกันแม้ไม่ถึงระดับนัยสำคัญ (-0.514^{NS}) แต่ก็ใกล้เคียง ความสัมพันธ์ทางลบนี้แสดงให้เห็นว่ายิ่งจำนวนรอบมากขึ้นประสิทธิภาพในการบำบัดจะดีขึ้นแม้ว่าจะมากกว่า 11 รอบก็ตามในแปลงที่ใช้น้ำชลประทาน สำหรับแปลงที่ใช้น้ำเสียชุมชนมีเพียงแนวโน้มที่จะดีขึ้น การค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าประสิทธิภาพการบำบัดบีโอดีตลอดช่วงเวลาที่ทดลองระบบดินน้ำขังสลับแห้งร่วมกับพืชนี้ตลอดช่วง 11 สัปดาห์นี้ยังคงมีประสิทธิภาพสูงมากอยู่ กล่าวคือ การระบายน้ำออกทำให้เกิดการ oxidize Fe (II) ให้เป็น Fe (III) ได้แล้วยังมีแกสออกซิเจนแทรกซึมตามช่องว่างดินที่แตกระแหงทำให้พวก facultative anaerobes ใช้เป็นตัวรับอิเล็กตรอนซึ่งจะได้พลังงานมากกว่าการหายใจแบบไม่ใช้แกสออกซิเจนทำให้จุลินทรีย์ทำกิจกรรมการย่อยสลายสารอินทรีย์บางส่วนได้อย่างสมบูรณ์ และเมื่อขังน้ำ facultative anaerobes จะใช้ $Fe(OH)_3$ เป็นตัวรับอิเล็กตรอนในการหายใจเพื่อให้เกิดพลังงานย่อยสลายสารอินทรีย์ไปอยู่ในรูปของสารอนินทรีย์เป็นผลให้สารอินทรีย์ลดน้อยลง ค่าบีโอดีจึงลดลง

ตารางที่ 18 ความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำที่ใช้ในการทดลองและชนิดพืชต่อค่าบีโอดี

ก. อิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ			สมการ	r
น้ำเสียชุมชน	BOD	=	-	-0.514^{NS}
น้ำชลประทาน	BOD	=	1.95 – 0.142Cycle	-0.795**

ข. อิทธิพลอิสระของชนิดพืช

ชนิดพืช			สมการ	r
พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง	BOD	=	-	-0.081^{NS}
พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง	BOD	=	2.78 – 0.208Cycle	-0.792 **
พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู	BOD	=	2.54 – 0.189Cycle	-0.744 **
ดินเปล่า	BOD	=	-	-0.551^{NS}

ตลอดการทดลองทุกรอบ และมีแนวโน้มว่าจะดียิ่งขึ้นเมื่อเวลาเพิ่มขึ้นในแปลงน้ำเสียชุมชนซึ่งแสดงว่าตัวรับอิเลคตรอนในดินยังไม่หมดและมีมากกว่าตัวให้อิเลคตรอน และตัวให้อิเลคตรอนและโปรตีนในน้ำมีแนวโน้มที่จะทำให้จำนวนของผู้ย่อยสลายเพิ่มขึ้นๆ จึงมีแนวโน้มที่จะสามารถใช้คาร์โบไฮเดรตเป็นตัวให้อิเลคตรอนแล้วถูกเปลี่ยนเป็นแกสคาร์บอนไดออกไซด์หายไปจากระบบได้ดียิ่งขึ้นๆ

ส่วนตารางที่ 18ข แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับอิทธิพลอิสระของชนิดพืช พบว่าพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า มีความสัมพันธ์ไปในทางลบ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ไม่ถึงระดับนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน มีค่าเท่ากับ -0.081^{NS} -0.792** -0.744** และ -0.551^{NS} ตามลำดับ ความแตกต่างของความสัมพันธ์นี้แสดงให้เห็นว่าพันธุกรรมของพุทธรักษาอาจมีผลในการส่งเสริมการบำบัดบีโอดีหรือสารคาร์โบไฮเดรตได้นอกเหนือไปจากผลงานของจุลินทรีย์ดินที่ไม่ต้องการแกสออกซิเจนในการ

หายใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในพุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลืองกับชนิดต้นเตี้ยดอกสีชมพู ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีแนวโน้มสูงกว่าในดินเปล่า แต่ชนิดต้นสูงใบม่วงดอกสีแดงมิได้แสดงแนวโน้มของการเพิ่มประสิทธิภาพเมื่อเวลาเพิ่มขึ้นเลย

2.2.2 ความสัมพันธ์ของช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับค่าความเป็นกรด-ด่าง

ตารางที่ 19 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับอิทธิพลอิสระของแหล่งน้ำและชนิดพืชที่ใช้ในการทดลองต่อค่าความเป็นกรด-ด่าง โดยตารางที่ 19ก แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับอิทธิพลอิสระของน้ำเสียชุมชน และน้ำชลประทานต่อค่าความเป็นกรด-ด่าง พบว่าน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานภายหลังการบำบัดมีความสัมพันธ์ไปในทางลบ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ มีค่าเท่ากับ -0.928** และ -0.917** ตามลำดับ เมื่อพิจารณาร่วมกับตารางที่ 10 ซึ่งพบว่าความเป็นด่างของทั้งน้ำเสียชุมชนและน้ำชลประทานเมื่อผ่านการบำบัดแล้วจะลดลงจนใกล้เป็นกลาง แสดงให้เห็นว่าเมื่อเวลาของการบำบัดเพิ่มขึ้นจะมีประชากรของผู้ย่อยสลายในดินเพิ่มขึ้นๆ ทำให้น้ำตาลส่วนหนึ่งถูกนำมาใช้ในการสร้างกรดไพรูวิกในขบวนการไกลโคไลซีส กรดนี้น่าจะทำให้อนุมูลไฮดรอกซิลจากด่างกลายเป็นน้ำไปได้ส่วนหนึ่ง แต่จะไม่มีทางทำให้น้ำที่บำบัดแล้วเป็นกรด (พีเอชต่ำกว่า 7) ไปได้ เพราะในขบวนการรีดักชันนั้นจะต้องมีการใช้โปรตอนแล้วถูกเปลี่ยนเป็นน้ำไป โปรตอนจากกรดอินทรีย์น่าจะถูกใช้ก่อนโปรตอนในดิน (Ponnamperuma, 1965)

ส่วนตารางที่ 19ข แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงเวลาที่ทำการทดลองกับอิทธิพลอิสระของชนิดพืช พบว่าพุทธรักษาทั้ง 3 พันธุ์ คือ พุทธรักษาต้นสูงใบม่วงดอกแดง พุทธรักษาต้นสูงใบเขียวดอกเหลือง พุทธรักษาต้นเตี้ยใบเขียวดอกชมพู และดินเปล่า มีความสัมพันธ์ไปในทางลบในระดับนัยสำคัญยิ่งทั้งหมดคือให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ -0.901** -0.880** -0.942** และ -0.934** ตามลำดับ การลดลงของความเป็นด่างจนถึงระดับใกล้เป็นกลางในแปลงที่มีพืชนี้น่าจะเกิดจากการดูดซับอนุมูลบวกที่เป็นด่าง (basic cation:Na^{+}, K^{+}, Ca^{2+}, Mg^{2+}) ออกไปจากดินและน้ำมากขึ้น จึงทำให้ค่าความเป็นกรด-ด่างลดลง และเป็นไปได้ว่าบริเวณรากพืชมีการปลดปล่อยกรดอินทรีย์ที่เกิดจากการใช้สารคาร์โบไฮเดรตไปด้วยแต่จากขบวนการไกลโคไลซีสโดยผู้ย่อยสลายชนิดที่ไม่ต้องการแกสออกซิเจนแต่ใช้ active Fe (III) และ Mn (IV) เป็นตัวรับอิเลคตรอนภายในดินน่าจะมีอิทธิพลสูงกว่าการสูญเสียไอออนบวกที่เป็นด่างไปจากระบบดินเพราะในดินเปล่ามีแนวโน้มที่จะให้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงที่สุด ความแตกต่างกันของพันธุกรรม